

ANDREIDES GÁBOR

„Mindenkor objektív hírszolgálatot igyekeztem kifejteni”

Zimmer Ferenc főszerkesztő élete

Az 1881-ben alapított Magyar Távirati Iroda (MTI) aranykora vitéz leveldi Kozma Miklós nevéhez, illetve elnökségéhez kapcsolódik (1920–1941). Ez alatt a két évtized alatt az MTI egy apró, alig egy-két szobából álló szerkesztőséggel működő nyomtatásból európai mércével mérve is jelentős médiabirodalommá fejlődött. Az MTI részvénytársaság és a médiaholding fölépítésében,¹ működtetésében vitt jelentős szerepet a „legszürkébb” eminenciás, Zimmer Ferenc, aki közel két évtizedig felelős, majd főszerkesztőként vezette a távirati iroda hírküldési munkáját.

Zimmer újságírói alapelve a pontosság és a gyorsaság volt; ennek megfelelően irányította a munkát a távirati irodában, amely ezért is lett elismert hírgyőzelem Európában. Az objektivitásra való törekvésnek azonban határt szabott, hogy az MTI a kormány félhivatalosa és emiatt a magyar sajtó irányításának egyik eszköze volt. Ez a feladat különösen a második világháború alatt határozta meg a cég működését, a hírküldést, hiszen ekkor a valóság bemutatását, az objektivitásra való törekvést a hadiérdekek is korlátozták, továbbá propaganda célú anyagokat is továbbítania kellett.²

*

¹ Az MTI Rt. és társállalatai a két világháború közötti időszakban: Magyar Filmiroda Rt., Magyar Országos Tudósító Rt., Magyar Rádió és Telefonhíradó Rt., Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt., Szatmár Bereg Nyomda és Lapkiadó Rt., Dunaposta Hírlaptudósító Rt., Magyar Nemzeti Apolló Mozgófénykép Rt., Star Filmgyár és Filmkereskedelmi Rt., MONE Orvosi Műszerüzem és Kórházberendező Rt., Magyar Hirdető Iroda Rt.

² Vö. ORMOS Mária: *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában.* PolgArt, Budapest, 2000. 611–612.

A pinkafői középosztályi családból származó Zimmer Ferenc 1885. május 26-án született Sopronban.³ Az ottani főgimnáziumban letett sikeres érettségi vizsgái után a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karára iratkozott, ahol 1909-ben szerzett abszolutóriumot. Mindeközben – elsőéves korában – elsajátította az újságírás akkor nélkülözhetetlen feltételét: megtanult gyorsírni és gyorsírótanári oklevelet is szerzett.⁴ Rövid ideig tagja is volt a Gyorsírástanítókat Vizsgáló Bizottságnak és tiszteletbeli tagja a Gyakorló Gyorsírók Társaságának.

Újságírói pályáját 1905-ben a Budapesti Tudósító (BudTud) című hírlaptudósító munkatársaként kezdte, ahol együtt dolgozott későbbi főnökével, Fabro Henrikkel is. 1906-tól német nyelvű lapok munkatársa: 1906 és 1908 között a *Die Zeit* és a *Neue Freie Presse* című bécsi lapok tudósítója, majd ezt követően két esztendeig a *Pester Journal* szerkesztőségének tagja volt. 1907-től 1922-ig – tehát pár évig MTI-sként is – a *Kölnische Zeitung* magyarországi levelezőjeként tevékenykedett.

1918 nyarán már sejteni lehetett, hogy előbb vagy utóbb változások következnek majd be a Magyar Távirati Iroda élén.⁵ A kiszemelt jelölt, Fabro Henrik is hozzákezdett a munkatársak toborzásához és a BudTud-nál megismert történelem–földrajzszakos bölcsészhallgató kollégáját felkérte munkatársának.⁶ Először az MTI Közgazdasági rovatának vezetésével kívánta megbízni, ezt azonban Zimmer – mondván, nem ért hozzá – elutasította.⁷ Fabro ekkor úgy gondolta, hogy majd a berlini tu-

³ Édesapja Zimmer Sándor, műszerész, édesanyja Prust Johanna női kalapkészítő volt.

⁴ Zimmer a (magyar, német) gyorsírást a gyakorlatban évek hosszú során át művelte, és olyan fontosságot tulajdonított neki, hogy később azt a munkatársát, aki nem vagy kevésbé tudott gyorsírni, nem tekintette teljes értékű munkaerőnek. Barcs Sándor, az MTI későbbi vezetőjének újságíró-gyakornokként át kellett esnie a kötelező gyorsírásoktatáson, amire így emlékezett: „... amikor gyakorolni létünkre, a Sajtókamara újságíró-iskoláján még gyorsírást is kellett miatta [Zimmer miatt] tanulnunk, ezt kvázi becsületsértésnek vettük, s Zimmer jelzői mellé odapingáltunk még egy könyökvédőt. Téblolyító, irodistának nézi az újságírót!” BARCS Sándor: A könyvomas feltámadása. *Magyar Sajtó*, 1981/1. (MTI Sajtóadatbank.)

⁵ A világháború vége felé közeledve az MTI-re addig is nehezedő nyomás csak fokozódott, talán ennek is köszönhetően a hírgyűnökség egyre többet hibázott. A zűrzavaros 1918-as esztendő nyarára, a radikalizálódó közegben, az addigi igazgató-tulajdonos, Radó Sámuel belátta, hogy a lejárában lévő szerződését nem fogják meghosszabbítani. Ekkora már arról a tervéről is le kellett mondania, hogy az irodát leányára, Klárára hagyja. Elgondolásai között szerepelt az is, hogy nyugalomba vonulása után leánya veszi át az intézmény vezetését, aki több nyelven beszélő, az újságírás és a politika iránt fogékony fiatal nő volt, és apja így megfelelően biztosítva látta volna az MTI jövőjét. 1918 nyarára azonban már megtalálták az MTI új vezetőjelöltjét.

⁶ TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története, II. Kézirat*, 6. Magyar Távirati Iroda Archívuma (a továbbiakban: MTI Archívum), 57.

⁷ 1939–1940-ben Zimmer Tarr Lászlónak gyorsírásba diktálta az ezzel kapcsolatos emlékeit. Eszerint Fabro Henrik az MTI kijelölt vezetőjeként a következő ajánlatot tette neki: „En átveszem a Távirati Irodát. En azon-

dósítói poszttal, illetve a kétszeres fizetéssel (a fiatal újságíró a Budapesti Tudósítónál 900 koronát keresett) sikert arat, ám tévedett.⁸ Sőt, jelöltje a bécsi posztot is visszautasította. Végül 1700 korona fizetésben és politikai riporter státuszban egyeztek meg. A szerencsés helyzetben lévő Zimmer saját maga diktálta szerződésének szövegét: e szerint a legfontosabb feladata a parlamenti ülések látogatása, az ülésekről tudósítások készítése, a folyosói hírek gyűjtése volt, és a képviselőházi, illetve főrendiházi ülések szünetében a szerkesztőségi ügyeletet kellett biztosítania.⁹ Zimmer és az MTI számára ebben az időben a parlamenti tudósítói munka új és izgalmas feladatot jelentett, mivel 1918 előtt a hírügynökség nem tartott külön tudósítót a parlamentben: furcsa módon a k. und k. Telegraphen-Korrespondenz Bureau – tehát az osztrák fél – budapesti levelezője járt a magyar parlament üléseire. Ez abból a szempontból meglepőnek tűnhet, hogy a magyar sajtó sokáig kifejezetten hasznavetetlennek tartotta a bécsi irodát, illetve annak budapesti fiókját – viszont onnan nézve érthető, hogy a fővárosi napilapoknak saját tudósítójuk volt a törvényhozásban.

Zimmer alig 24 órával azután, hogy az időközben államosított¹⁰ Magyar Távirati Iroda kőnyomatos hírtudósító munkatársa lett, megkapta első fontosabb feladatát. A képviselőház és a főrendiház megtartotta utolsó ülését, kimondta önmaga föloszlatását, majd az Országház Kupolacsarnokában, november 16-án kikiáltották a népköztársaságot. Ezekben a történelmi pillanatokban a Magyar Távirati Iroda képviselőjében Zimmeren kívül Német Alfréd is jelen volt. Amikor mindennek vége volt, Zimmer azt mondta Németnek, hogy menjenek vissza a szerkesztőségbe az eseményekről szóló tudósítást megcsinálni. Német, a rutino-

---

ban nem értek az üzlethez. A közgazdasági rovat vezetője ottan valami Darvas nevű ember. Ez az ember nem tetszik nekem. Kérem, legyen Ön a MTI gazdasági embere.” Zimmer erre így felelt: „Kedves Doktor úr! Elhiszem Önnek, amit mond, hogy nem ért az üzlethez, de merem állítani, hogy én aztán igazán nem értek hozzá.” Közli TARR László: *Az MTI történetének dokumentumai, 1895–1946*. Kézirat, oldalszám megjelölés nélkül. MTI Archívum.

⁸ Zimmer a következő szavakkal köszönte meg és utasította vissza a felkérését: „Köszönöm a megtisztelést, de nem vagyok bolond, hogy kimenjek Berlinbe, ahol a feje tetején áll minden. Mi lesz ott velem, ha esetleg megbetegszem, vagy bármi rossz történik velem? Ott állok egyedül, ki segít rajtam? Nem vállalom.” TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. 7.

⁹ Uo.

¹⁰ „Károlyi Mihály miniszterelnök tudatában azon nagy nemzeti érdekeknek, amelyek a magyar sajtó nemzetközi hírszolgálatának minél tökéletesebb kiépítéséhez fűződnek, intézkedett, hogy a Magyar Távirati Iroda a mai napon állami kezelésbe vétessék át. A miniszterelnök a vállalat átvételének lebonyolítására Német Alfréd dr. osztálytanácsost küldötte ki, aki ezután az államosított irodát Fabro Henrik dr. osztálytanácsossal fogja vezetni.” *Az Újság*, 1918. november 7.

sabb, a hírszolgálat akkori családias viszonyait jobban ismerő újságíró erre így felelt: „Ráérünk arra délután is.” Azzal elmentek ebédelni.¹¹

A hírgyártás e történettel is jellemezhető tempóját gyorsította fel a Magyar Távirati Iroda struktúrájában a Fabro–Német-vezetés egyik legnagyobb és legjelentősebb változtatása: a szerkesztőségek átszervezése és az úgynevezett turnusrendszer bevezetése. Reggel fél nyolctól fél kettőig a délelőtti, fél kettőtől este 8-ig a délutáni és este 8 órától éjjel fél kettőig az éjszakai turnus dolgozott. A turnusok személyi beosztása a következőképpen alakult: a turnusvezetőn kívül minden turnusban két német gyorsíró, két magyar gyorsíró, egy fordító (magyarról németre), illetve még egy fordító (németről magyarra), két magyar gépíró és két német gépíró volt.¹² Mivel a törvényhozás nem működött, Zimmer jobb híján kénytelen volt az addig sok bonyodalmat okozó szerkesztőségi szolgálatot ellátni. Ekkor a szerkesztőségben a délelőtti turnusnak még nem volt vezetője; ezt a feladatot Schwimmer Sándor felelős szerkesztő látta el, már amikor bent tartózkodott. Zimmer viszont szinte mindig ott volt, és mivel németül kiválóan beszélt (egy fordítási hiba észrevételével és korrigálásával felhívta magára a figyelmet),¹³ hivatalosan is megbízták a délelőtti turnus vezetésével.¹⁴ Fizetése ekkor már 3000 korona volt; napi feladatai közé tartozott a szolgálat ideje alatt beérkezett híryanag feldolgozásra való kiosztása, a feldolgozott anyagok ellenőrzése, a lapok kiszolgálásának felügyelete, valamint a külföldre adandó sürgönyök anyagának kijelölése és fordítása.¹⁵

A Tanácsköztársaság Zimmer emlékei szerint annyiban jelentett változást, hogy a hírügynökség élére egy „szakértő” érkezett. Ez az ellenőr azonban meglehetősen tájékozatlan volt az újságírás és a sajtó ügyeiben. Tétovaságában bement Német Alfrédhez, akinek azt mondta: „Engem kirendeltek ide ellenőrnek. Mit csináljak, kérem?” Német így felelt: „Üljön be kérem a szobába és üljön nyugodtan ott!”¹⁶

¹¹ TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. 9.

¹² Uo. 10.

¹³ Zimmer a *Magyarország* című lapot olvasva vette észre a következőt: Kövess Hermann vezérezredes egy nyilatkozatban – amint az újság írta – tiltakozott azon gyanúsítás ellen, hogy a császári és királyi tisztikar pausálét vett volna föl. Zimmernek gyanús lett a dolog és utána nézett a *Pester Lloyd* délutáni kiadásában. Kiderült, hogy az eredeti német szöveg szerint Kövess a tisztikar Pauschalverdächtigungja ellen tiltakozott, vagyis az ellen, hogy a tisztikart általánosságban, teljes egészében meggyanúsítsák. Uo.

¹⁴ TARR László: *Az MTI történetének dokumentumai*. I. m. (Oldalszám megjelölése nélkül.)

¹⁵ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL) K 26-1922-V-3636.-(1921–4776). Kimutatás az MTI szerkesztőségi, kiadóhivatali, nyomdai és segédszemélyzetéről.

¹⁶ TARR László: *Az MTI történetének dokumentumai*. I. m. 7. – Változást jelentett még, hogy 1919. március 21-e után néhány könyomatost az MTI-be olvasztottak. Mivel ezek a cégek később nemigen éltek újja, azok a munkatársak, akik az MTI-hez kerültek – többek között Téglás Dezső –, nagy részben ott is maradtak.

Az első világháborút lezáró párizsi békekonferenciára utazó Apponyi Albert vezette magyar delegáció 1920 elején öt újságíróval indult el a béketárgyalásokra. A küldöttség tagja volt Ottlik György a *Pester Lloyd* munkatársa, aki többek között a távirati irodát is tudósította volna. Zimmer ez ellen hevesen tiltakozott. Német Alfréd előtt kifejtette, hogy lehetetlen, hogy az MTI-nek közös tudósítója legyen akármilyen lappal is. Arról nem is beszélve, hogy „ha a Lloydnak olyan értesülése lesz, ami az MTI-nek nincs meg, lármázni fognak a lapok”.¹⁷ Így sikerült elérnie, hogy az MTI-t külön tudósító, Fabro Henrik képviselhette.

Zimmer ezután komoly állásajánlatot kapott. A Simonyi-Semadam-kormány sajtófőnöke, Bonitz Ferenc (akit még Huszár Károly miniszterelnök bízott meg) felajánlotta neki, hogy legyen Német Alfréd utóda. Az ajánlatot Zimmer nem fogadta el.¹⁸ Ezután „bízta” a Magyar Távirati Irodát Teleki Pál leveldi Kozma Miklósrá. A kinevezéshez Zimmer Pinkafőről, édesanyjától gratulált és följánlotta, hogy azonnal visszatér Budapestre, ám új főnöke erre nem tartott igényt.

Kozma először csak ismerkedni akart a Magyar Távirati Irodával. Először alkalommal 1920 nyarán – tulajdonképpen inkognitóban – járt az akkor még a Városház utca 10. szám alatti szerkesztőségben. Bár később több látogatást is tett leendő munkahelyén, egy Német Alfréddal való futó találkozást leszámítva, a szerkesztőségből személyesen egyetlen embert ismert: Zimmer Ferencet. Ismeretségük viszonylag friss volt. Horthy kormányzóvá választása után, 1920 áprilisában körutat tett a Tiszántúlon. Kíséretében volt a kormányzó mellett sajtópolitikai és propagandakérdésekkel is foglalkozó Kozma, a távirati irodát pedig Zimmer Ferenc tudósította. Kozma számára addig „terra incognita” volt a szerkesztőségek világa, így nem meglepő, hogy amikor Zimmer visszatért Pinkafőről és jelentkezett nála, közölte vele, hogy Schwimmer Sándor felelős szerkesztő nem tetszik neki és szeretné, ha ő lenne az utóda. Zimmer ezt ekkor nem vállalta,¹⁹ ám amikor 1920 októberének végén Schwimmer mégis megvált a vállalattól, helyére „Zimmer Ferenc, a hírlapírói gárda egyik szeretetreméltó egyéniségű kitűnő tagja került, aki

¹⁷ Uo.

¹⁸ Zimmer megköszönte a bizalmat, de kijelentette, hogy nem tartja magát alkalmasnak erre a posztra. Bonitz kérdésére, hogy akkor kit ajánl maga helyett, Német Alfréd nevét említette. TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. 44–45.

¹⁹ „Ez nagyon megtisztelő, de én jobban szeretnék csak a délelőtti turnus vezetője maradni, mert egyrészt, ha ott elvégeztem a munkámat, nem lenne utána több tennivalóm a Táviratinál, másrészt nem tartom helyesnek, hogy ha van a Távirati Irodának vezetője, aki önhatalmúan intézkedhetik és aki voltaképpen felelősséggel is tartozik mindenért, amit tesz, mást tegyen felelőssé maga helyett.” Uo. 71.

fiatalon lép a felelősséges, fontos tisztségbe, amelynek betöltéséhez azonban megvan megkülönböztető, értékes tehetsége és teljes újságírói hivatottsága”.²⁰ Zimmer idővel Kozma egyik leghűségesebb és legbiztosabb munkatársa lett Wünscher Frigyesse, Havel Bélával, Taubinger (Törey) Zoltánnal együtt.²¹ Ami Zimmer „teljes újságírói hivatottságát” illeti, 1924-ben így fogalmazta meg a magyar hírügynökség és önmaga újságírói ars poeticáját: „Amit a Magyar Távirati Iroda jelent, annak igaznak kell lennie, arra kell, hogy esküdni lehessen.”²²

Zimmer felelős szerkesztői tevékenységét is különböző elismerések kísérték. 1927-ben Wünscher Frigyes meghívta az általa alapított és szerkesztett sajtótudományi folyóirat, *A Sajtó* főmunkatársai közé.²³ Az 1928-as esztendő a távirati iroda egyik legsikeresebb éve volt. Ekkor költözött új székházba és szerződést kötött a Budapesti Tudósítóval, illetve annak tulajdonosával, Lányi Zsigmonddal. Az MTI egy tízeszentes bérlet formájában átvette a BudTud-ot, szervezetileg azonban nem az MTI-hez, hanem a Dunaposta Hírlaptudósítóhoz kapcsolta.²⁴ A megállapodást nagymértékben segítette, hogy – mint említettem – Zimmer Ferenc és néhány kollégája korábban a Budapesti Tudósító munkatársai voltak.²⁵ Részben e sikerek nyomán Zimmer az év októberében „közhasznú, érdemes tevékenysége elismeréséül” Horthy kormányzó a magyar királyi kormányfőtanácsos címmel tüntette ki.²⁶

²⁰ *Pesti Hírlap*, 1920. október 1.

²¹ Lásd ORMOS Mária: i. m. 82. Taubinger Zoltán a Magyar Filmiroda Rt. ügyvezető igazgatója, a filmkamara alelnöke 1939 májusában változtatta meg a nevét.

²² Zimmer Ferenc szavai az 1924. december 13–14-én az MTI vidéki fiókvezetői számára rendezett konferencián. TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. 149.

²³ Lásd SIMON István: Egy keresztény-nemzeti „csúcsmenedzser”, Wünscher Frigyes. *Múltunk*, 2006/2. 37.

²⁴ A Dunaposta az MTI-vel szorosan együttműködő cég volt. Szerkesztői, munkatársai, alkalmazottai a Magyar Távirati Iroda Rt. és társvállalatai Nyugdíjintézetének tagjai voltak. Kifelé azonban önálló, független vállalként működött. A Budapesti Tudósító betagozásával tovább erősödhetett a látszat, hogy a Dunaposta nem az MTI szócsöve az elcsatolt területek magyar nyelvű lapjai felé.

²⁵ TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. 204.

²⁶ Zimmer Ferenc kormányfőtanácsosi címet kapott. MTI-tudósítás, 1928. október 24. MOL K 428. (MTI-könyvnyomatosok.) – Kormányfőtanácsosként Zimmernek „hivatalból” járt a méltóságos cím, ő azonban minden alkalommal tiltakozott e megszólítás ellen Ezért az 1930-as években a részvénytársaságnál Zimmer úrnak, az 1940-es években inkább főszerkesztő úrnak szólították. (Tarr László: Uo. III. k. 441.) Lásd még Barcs Sándor emlékezését: „Zimmer Ferenc főszerkesztőt öreg fasiszta svábnak skatulyáztuk [...] Azóta már régen tudom, hogy az osztályharc túlsó oldalán is léteznek jellemes polgárok, akik a legvállalásosabb pillanatban önmaguk fölé tudnak nőni, vállalva példának okáért Sopronkőhidát is. S akik mellékesen még ismerték mesterségük fortélyait is. Zimmer úr ilyen volt. Mert így kellett szólítani. Nem méltóságos úr, nem főszerkesztő úr, hanem Zimmer úr.” BARCS Sándor: *A könyvnyomatos feltámadása*. I. m.

Zimmer tevékeny részt vállalt az 1931-ben Budapesten megrendezett Szövetséges Távirati Irodák V. Nemzetközi Konferenciájának a megszervezésében és lebonyolításában is.²⁷ A konferenciát követően „a magyar hírszolgálat szervezése és fejlesztése körül szerzett érdemeikért” Kozma Miklós, Wünscher Frigyes és a felelős szerkesztő kormányzói elismerésben részesült.²⁸

Kozma 1935-ös belügyminiszteri kinevezése után Zimmer (aki ebben az évben kapta meg a Magyar Érdemrend Középkeresztjét)²⁹ az MTI kibővített hatáskörű főszerkesztője lett, viszont a hírszolgálat egyes különleges, elsősorban külpolitikai vonatkozású ügyeinek vitelére az igazgatóság Nelky Jenő nyugalmazott követet kérte föl. Zimmer Nelky „meghívását” személye elleni bizalmatlansági szavazatnak tekintette és zokon vette.³⁰ Ám mivel a főszerkesztő ő volt, a Szövetséges Távirati Irodák 1935 júniusában Prágában és a Csorbatónál, 1936-ban Stockholmban tartott értekezletén egyedül képviselte a Magyar Távirati Irodát, hasonlóan az 1937 szeptemberében Jugoszláviában megrendezett konferenciához.³¹ Amikor 1940 áprilisában megalakult az európai Hellcomune nevű sajtó- és tájékoztatáspolitikai szervezet – amelynek alapvető célja, hogy megszüntesse az interkontinentális szolgálat tekintetében a kisebb hírügynökségek nagyoktól való függését, és amelynek tagja csak független ország hírügynöksége lehetett –, az MTI főszerkesztőjének javaslatára a függetlenséget a következőkben jelölték meg: „...független ország az, amelyet nem szálltak meg idegen csapatok.”³²

Zimmer semmilyen pártnak sem volt tagja, és csupán egyetlen társadalmi egyesületben, lokálpatriotizmusához illően a Sopron-megyei Körben vállalt tagságot. Szakmai tevékenysége eredményeként viszont elnöke lett többek között a Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjintézetének,

²⁷ A konferencia helyszínének megválasztásával a nemzetközi újságíró szövetség vezetősége a félévszázados jubileumát ünneplő Magyar Távirati Iroda előtt tisztelgett.

²⁸ Kormányzói elismerésben részesültek az MTI vezetői. MTI-tudósítás, 1931. szeptember. 28. MOL K 428.

²⁹ *Magyarország Tiszti cím- és névtára, 1944.* Magyar Királyi Központi Statisztikai Intézet, Budapest, 1944. 734.

³⁰ Kozma Miklós belügyminiszter leköszönése után Láng József főtanácsos lett az MTI ügyvitelével megbízott vezető. MTI-tudósítás, 1935. március 5. MOL K 428.; TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története.* I. m. III. k. 441.

³¹ A konferencián többek között képviseltette magát az Havas és a Reuters is. *A Sajtó*, 1937/10–11. 31.

³² A definíció egyszerűsége és lényegre koncentrálása tulajdonképpen érthető és magától adódik, hiszen az Anschluss és Csehszlovákia megszállása után vagyunk. Lásd POLÓNVINÉ TOMSICS Emőke: *A Magyar Távirati Iroda részvénytársaság a két világháború között.* Bölcsészdoktori disszertáció, 1987 4. A kézirat megtalálható az MTI Archívumában (MTI 99.). Zimmer, minden bizonnyal a hírügynökségek nemzetközi együttműködésében kifejtett tevékenysége miatt, 1940-ben megkapta a német Sasrend I. osztályú érdemkeresztjét, amit Adolf Hitler adományozott neki – a német nép nevében. *Magyar Nemzet*, 1940. július 27. 7.

később alelnöke az Országos Sajtókamarának, illetve elnöke a kamara újságírói főosztályának, továbbá a kamara képviselőjében igazgatósági tagja az Újságírók Szanatóriumi Egyesületének. (A kamara elnöke a miniszterelnök hármás jelölést tett: az egyik javasolt személy Zimmer volt.)³³ Az e tisztségeiből adódó nyilvános előadásai azonban híján voltak a politikai felhangoknak, minden egyes felszólalását a szigorú hivattudat jellemezte. Jellemző, hogy kollégáit – a lehetőségekhez képest – igyekezett megvédeni a zsidótörvények őket sújtó rendelkezéseitől. Az MTI-ben átcsoportosították az újságírókat, és így például a nem szakírók csoportjában a nagy létszám miatt a megengedett 6% körülbelül 120 embert mentett meg.³⁴

Zimmer az MTI főszerkesztőjeként soha nem exponálta magát a különböző kormányok regnálása alatt. Egyetlen mércéje a szakmaiság volt: objektivitásra és a gyors, tömör hírek kiadására törekedett. Hitler hatalomra jutása után, 1934. február első napjaiban például a következőket jegyezte föl munkatársai számára a turnuskönyvbe: „Kérem a csoportvezető urakat, ne engedjék kiadásainkban túltengeni a német anyagot és hassanak csak oda a fordító uraknál, hogy igyekezzenek értelmesen rövidíteni. Nincs semmi értelme, hogy két órás beszédek és kolumnás jegyzékek szószerinti szövegben adunk ki. Ha a lényeget felölelő kivonatokra szorítkozunk, annál könnyebben eltérhetünk a németek beskatulyázó mondatszerkezetétől, amelyhez egyébként még szószerinti fordításokban sem szabad ragaszkodni. Semmiképpen sem lehet célunk értelmetlen és rossz magyarsággal megfogalmazott közlemények kiadása. E tekintetben a lapok joggal panaszkodnak.”³⁵

Nagy jelentőséget tulajdonított a pontos, hiteles és megbízható újságírásnak. Az MTI szerkesztőségében szállóigévé váltak a következő mondásai: „A turnusvezető első kötelessége: Kétkelteni!”, illetve „In dubiis: papírkosár”.³⁶ Rajongott a latin idézetekért. A kényes, problémás dolgok elintézését, ha tehetette, előszóban intézte el, mert „verba volant, scripta manent”. Ha egy szerkesztőségi kolléga külföldről hazatért, azt kérdez-

³³ Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár, 694. f. 54. ő. e.

³⁴ Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban BFL) XVII. 789. Zimmer Ferenc tárgyalási jegyzőkönyve a Magyar Központi Híradó (MKH) Rt. Igazolóbizottság 1945. november 6-i üléséről. – A Magyar Országos Levéltárban az MTI ügyviteli iratok (K 654) között több olyan Zimmernek címzett és támogatást kérő levél maradt fenn, amelyek írói a zsidótörvények által érintett személyek voltak.

³⁵ TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. III. k. 360–361.

³⁶ Zimmer Ferenc sajtókezű bejegyzése 1940. november 6-án az MTI turnuskönyvében. MTI Archívum, 20.; TARR László: Így született a turnus. *Tudósító, az MTI dolgozóinak lapja*, 1980. október 4. Jubileumi szám a száz éves jubileum alkalmából, 22.

te: „Quid novi ex Africa?”³⁷ Ám gyakran citált német mondásokat, szólásokat is. Ha szidták a távirati irodát, a következőket idézte: „viel Feind’, viel Ehr”.³⁸

A hírközlés terén – mint láttuk – a rövid és lényegyet megragadó tudósításokat helyezte előtérbe, kifejezetten tiltotta a fölösleges sallangokat: „Az óvatosságban inkább maradjunk a határon innen, semmint hogy túlmegyünk rajta. Feltétlenül kerülendőek mindenfajta maliciózus és csúfondáros mondatok is. A világesemények mostanában egymagukban is elég érdekesekek, nem kell azokat bántó élű polémiákkal és szellemességekkel fűszerezni.”³⁹ 1943 elején sokan panaszkodtak, hogy a távirati iroda a híreiben nem fordítja le a külföldi méltóságok titulusait magyarra. Ekkor Zimmer a panaszokra reagálva kifejtette, hogy a Duce és a Führer szavakat az ő rendeletére valóban már régóta nem fordítja magyarra a hírügynökség, mivel megítélése szerint ezek ma már nemzetközinek mondható szavak, amelyek fordítása nem szükséges. „Ha az idegen kifejezéseket mindig lefordítanók, egészen furcsa szöveg keletkeznék. Ha például Hitler és Mussolini között táviratváltás folyik le, ez így kezdődik: »Duce! Sie haben...« Mire a válasz: »Führer! Ich danke Ihnen...« Furcsa volna ezt magyarra fordítani, hogy mind a ketten egymást vezérnek szólítják.”⁴⁰

A Sándor utcai szerkesztőség vezetője korrekt, tisztességes, ám – alkataból és habitusából adódóan – távolságtartó kapcsolatot ápolt munkatársaival, szaktársaival. A szerkesztőségbe érkező új munkatársakat bemutatkozó beszélgetésen fogadta, ezek után azonban azoknak a szerkesztőségi dolgozóknak, akiknek külön dolga nem akadt vele, csak titkárnője, Magyary Béláné jutott, aki később a háború után rövid ideig az MTI bécsi tudósítója lett. Zimmer inkább a második emeleti miniatűr főszerkesztői szobájában dolgozott. A vezetése alatt álló MTI-munkatársak között hosszú ideig meg lehetett őrizni a nyugodt, családias légkört. A munkatársak nem vitték a falakon belülre a politikát. A turnusuk váltásakor a dolgozók összegyűltek és gyakran tizenöt-húsz percet is el-elbeszélgettek egymással, az éjszakai turnus pedig minden este tíz órakor együtt meghallgatta a Lili Marlene-t.⁴¹

³⁷ TARR László: *A Magyar Távirati Iroda története*. I. m. III. k. 254.

³⁸ „Sok ellenség, sok dicsőség.” Tarr László ehhez hozzátette: „... utána felvonta a vállát és kérdőleg nézett az emberre, mint aki nem hisz a szólás igazságában”. Uo.

³⁹ Zimmer Ferenc sajtókezű bejegyzése 1943. február 17-én az MTI turnuskönyvében. MTI Archívum, 20.

⁴⁰ MOL K 654. 15. cs. A Miniszterelnökséggel folytatott levelezés, 1943. február. Náray Antal Zimmer Ferenchez az MTI-fordítások elmaradása miatt, szerkesztőségi üzenet.

⁴¹ „És az, aki ezt mindig forszírozta, az Ernst bácsi volt, egy csodálatos [...] öreg zsidó, [...] ő nem érte meg azt, hogy amikor jött a végső zsidóüldözés. Ezt ő már nem élte meg, hál’ istennek. Egy csodálatos öreg

1941. december 7-én elhunyt Kozma Miklós. Baracscai temetésén Zimmer mondta gyászbeszédet, ahol így búcsúzott főnökétől: „Amikor több mint húsz évvel ezelőtt [...] közibénk jöttél és élünkre állottál, mindössze 30–40 főnyi kis csapat voltunk, amelyből a mai napig hárman-négyen ha megmaradtunk. De csakhamar egy új, hatalmas és értékes gárdát is gyűjtöttél magad köré, a Magyar Távirati Irodát kifejlesztetted, mellette egész sor új nagyjelentőségű intézményt hívtál életre és ma már vagy ezerre megy azoknak száma, akiknek nevében most az utolsó Istenhozzádot mondom. Az első pillanattól kezdve megéreztem, hogy Benned nem csak főnökünkre és vezérünkre, de mindnyájunk baráti érzésekkel eltelt gondviselőjére is akadtunk. Szeretted jó gazdánk maradtál mindvégig, ha közben egy időre el is hívtak az ország ügyeinek intézésére.”⁴²

Kozmát az elnöki székben vitéz Náray Antal követte, akinek megválasztásakor Zimmer Ferencet dr. Lázár Andor és az elhunyt elnök fiának, dr. vitéz leveldi Kozma Sándornak társaságában az MTI Rt. igazgatósági tagjai közé választották.⁴³ Hivatalából adódóan rendszeres, meghívott vendége volt a legfontosabb sajtópolitikai tanácskozásoknak is, így például azoknak az úgynevezett főszerkesztői értekezleteknek, amelyeket a miniszterelnökség sajtófőnöksége tartott a vezető lapok fő- és felelős szerkesztőinek aktuál- és sajtópolitikai kérdésekről. Ezekben az Ullein-Reviczky Antal által tartott tanácskozásokon Zimmer ritkán szólalt fel, részben azért, mert a sajtófőnök egyik közeli bizalmasa volt. Ezt mutatják többek között a külügyminisztérium és az MTI közös, a hírügyenökség megbízható tudósítóinak szánt és 1943. július 22. és 1944. március 10. között készített bel- és külpolitikai tájékoztatói is. Az elsőhöz Zimmer tájékoztató levelet mellékelte: e szerint a címzettek a szigorúan bizalmas anyagok alapján „tájékoztathatták” „akár a követségi urakat, akár a Veled baráti viszonyban lévő sajtóembereket”. Az akcióval tehát Kállay miniszterelnök „hintapolitikáját” kívánták szolgálni.⁴⁴

---

mókus volt, és nagyon jól diktált, és az nagyon sokat jelentett, hogy az újságírók általában műveltek voltak, és az ember sokat tanult tőlük.” Részlet Cornides Ilonával, az MTI nyugalmazott fordítójával készült beszélgetésből. Cornides Ilona egy hónapos próbaideje letelte után, három nappal Kozma Miklós halála előtt lépett az MTI kötelékébe, ahol 1977-ig, nyugdíjazásáig dolgozott. A beszélgetést készítette: Andreides Gábor; nyomtatott változata megtalálható az MTI Archívumában (124.).

⁴² Bővebben lásd az MTI tudósítását Kozma Miklós búcsúztatásáról. 1941. december 11. MOL K 428.

⁴³ Vitéz Náray Antal megválasztása az MTI élére. MTI-tudósítás, 1942. február 20. Uo.

⁴⁴ Az általában Ullein-Reviczky Antal sajtófőnök tartotta értekezleteken a Magyar Távirati Iroda főszerkesztőjén kívül többek között részt vettek a *Pesti Hírlap*, a *Magyarság*, a *Magyar Szó* vagy a *Népszava* képviselői. A Magyar Távirati Iroda Archívuma (MTI 49.) az 1942. szeptember 22. és 1943. augusztus 10.

A főszerkesztői értekezleteken Zimmer, részben Ullein-Reviczkyvel való közeli kapcsolata és nézetazonossága miatt, az MTI érdekében nem, csak más lapokért emelt szót. Nem fűzött megjegyzést például a sajtófőnök következő „észrevételéhez” sem: „...igen kitűnő hatást értünk el külföldön, elsősorban az olasz sajtóban, a *Budapesti Értesítő*ben közölt magyar hóstettekkel. Ez kell a külföldi lapoknak. Ezek ugyanis unják az általános szöszöket, és azok kutyát sem érnek. [...] A *Budapesti Értesítő* ilyen célokra nagyon jó, mert azt a magyarok nem olvassák, de megkapják a külföldi tudósítók, akik azután azonnal rákapcsolnak. Ha pedig megérkeznek a visszajelentések, ezeket kiadatjuk az MTI útján, és arra kérem a lapokat, hogy ezeket közöljék. Ezeket a hóstetteket minden módon gyümölcsöztetni lehet és kell is. Ha az oláhokról hasáboakat írhattak a külföldi lapok, akkor írhatnak mirólunk is, akik valóban dicsekedhetünk szebbnél szebb, komoly hóstettekkel.”⁴⁵

Zimmer 1942 áprilisában mint az Országos Magyar Sajtókamara alelnöke részt vett a Nemzeti Újságíró-egyesületek első összejövetelén. A Németország, Olaszország, Magyarország, Bulgária, Szlovákia, Románia, Horvátország, Japán és Spanyolország képviselői, valamint finn, dán, norvég, belga, holland és cseh újságírók részvételével Velencében megtartott háromnapos konferencia nem szakmai, inkább propaganda célú összejövetel volt. A felszólaló küldöttek szerint „az újságírás nem üzlet, hanem küldetés”, és az a helyes, ha a sajtó „fölébe helyezi a felelősségérzetet a szabadságnak”.⁴⁶

1944. március 19-én német csapatok szállták meg Magyarországot. Zimmer főszerkesztő Markovits László újságírót bizta meg azzal, hogy nézzen körül Budapesten, mi a helyzet. A visszatérő Markovits semmi különösebb incidensről beszámolni nem tudott, arról viszont pontosan

---

közötti időszakról eredeti jegyzőkönyveket őriz, amelyek szerzője dr. Haraszthy Elemér, a rádió munkatársa. A dokumentumokat a Napvilág Kiadó jelenteti meg 2006-ban. – *A szakadék szélén. Az MTI bizalmas jelentései, 1943. július 22.–1944. március 10.* Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket készítette: ANDREI-DÉS Gábor – BALOGH Margit – Z. KARVALICS László – TÁTRAI Gábor. Magyar Távirati Iroda – Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 9–10., 14.

⁴⁵ Az 1943. február 12-i főszerkesztői értekezetlet. MTI 49.

⁴⁶ A magyar delegáció tagja volt az MTI-s Badics László is, aki római tudósítoként írta híres meteorológiai jelentését a második világháború kitöréséről: „...Augusztus végére nagy kánikulát várnak, amelyet szeptember elején pusztító zivatar, mennydörgés és villámlás követhet.” Részleteket közöl belőle PRITYVI Sándor: *A nemzeti hírgyűnökség története*. MTI, Budapest, 1996. 86. A konferenciáról bővebben lásd: Zimmer Ferenc és Badics László a velencei újságíró-konferenciára akkreditált magyar delegációban. MTI-tudósítás, 1942. április 10. 16. kiadás. MOL K 428. Vö. SIPOS Balázs: Az újságíró-társadalom 1890 és 1945 között. In: *Zsombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig*. Szerk.: KÖVÉR György. Századvég Kiadó, Budapest, 2006. 369.

tájékoztatta főnökét, hogy szerte a városban német katonai járőrökkel, katonai felszerelések mellett várakozó katonákkal lehet találkozni. Valamivel később, már a Sándor utca német megszállása után Náray Antal, a Magyar Távirati Iroda és társvállalatai elnöke magához kérte a vezető MTI-seket. Zimmer Ferenc, dr. Havel Béla (az MTI alelnöke) és dr. Frigyesy János (a rádió elnöke, más források szerint vezérigazgatója) előtt kijelentette: „az elnöki hatalom gyakorlása a mai naptól kezdve szünetel”, majd felszólította őket, hogy az elnöknek szánt szokásos szolgálati referátumokat ne tegyék meg, mert szándékai többé már nem érvényesülnek.⁴⁷ Náray 1944 áprilisától a Hadilevéltárban már mint „tiszteletdíjas nyugállományú vezérőrnagy” teljesített szolgálatot, az MTI és a magyar sajtó ügyében pedig Kolosváry-Borcsa Mihály lett az illetékes.⁴⁸

A kormányzói proklamációról Zimmer már előzetesen sejtethetett valamit. Tudott ugyanis arról: az 1944 augusztusában a Rádió kormánybiztosává kinevezett Hlatky Endre fontos üzenetet fog közölni. Hlatky még a hónap elején levelet írt dr. Frigyesy Jánosnak, a Magyar Rádió elnökének, és ezt, vagy ennek változatát minden bizonnyal Zimmer is megkapta. E szerint „Nincsen kizárva, hogy egy hivatalos nyilatkozat rendkívüli és ismételt bemondása válik szükségessé a Rádióban, ugyanakkor ennek a szövege az MTI útján kiadandó lesz, úgy hogy Hell-adásba is kerüljön. Időszerűsége esetén én, vagy a sajtófőnök úr a szöveget az MTI szerkesztőségéhez és a Rádióhoz visszük egy-egy példányban. Hogy ha küldenők, úgy telefonon olyan előzetes közlést teszünk, amiből a szöveg hitelessége megállapítható.”⁴⁹

Amikor 1944. október 15-én Hlatky megjelent a Rádióban, rövid vitába bonyolódott Zimmerrel. A főszerkesztő ugyanis azt közölte vele, hogy ilyen szöveget csak miniszterelnöki ellenjegyzéssel lehet közzétenni, ez pedig hiányzik. Végül elfogadta azt az érvet, hogy Horthy Legfelső Hadúrként és nem kormányzóként jegyzi a proklamációt.⁵⁰

A nyilas hatalomátvételnél Zimmer nem volt hajlandó engedelmessé válni a megjelenő német követségi sajtómunkatársnak, Wolf tanácsos-

⁴⁷ *Náray Antal visszaemlékezése*. Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a bevezetőt írta: SZAKÁLY Sándor. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988. 100–101.

⁴⁸ Uo. 13. (Nárayra lásd Vámos György írását a *Múltunk* e számában. – *A szerk.*)

⁴⁹ Idézi FRIGYESY János *Életem és a Magyar Rádió* című tanulmánya (1974. október 26.). Részlet a tanulmányból, 2 oldal fénymásolat, oldalmegjelölés nélkül. Magyar Rádió Archivum Levéltár, dr. Haraszthy Elemér hagyatéka.

⁵⁰ BOROS Szusza: A Magyar Rádió a német megszállás és a nyilas uralom idején (1944). In: *Tanulmányok a Magyar Rádió történetéből, 1925–1945*. Szerk.: FRANK Tibor. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1975. 227.

nak, és nem adta ki utasításait a munka felvételére, mondván: őt csak a kormányzó vagy felsőbb magyar hatóságok utasíthatják. A kínos szópárbajt a magyar főnökség telefonja szakítja meg, amely szerint a kormányzó utasítására a munkatársaknak fel kell venniük a munkát. Az újságíró kollégák, akik e pillanatokban a főnökük mellett álltak, azt mesélték, hogy Zimmer erős feddésben részesítette őket, mondván, vétek, hogy ilyen történelmi értékkel bíró párbeszédet nem jegyzeteltek le.⁵¹ Egy szemtanú így emlékezett azokra az órákra: „Én ott voltam az MTI-ben, mikor a németek elfoglalták a Rádiót. Mentünk be az MTI-be gyalog, és hát akkor én fölmentem az MTI akkori külpolitikai részébe, a második emeleten volt, de akkor kellett a Horthy-proklamációt németre fordítani, és az a szoba a kükü, a külügyi [Külföldi különszolgálat], ott volt telex... Hát istenem, és én ott benn... és ezért, mert mivel hogy ennek az ablakai a Sándor utcára néztek, nem tudtuk, hogy a németek közben bejöttek, mert az MTI szerkesztősége az udvarra nézett, de nem ott voltam, hanem ott voltam a küküben. A Markovics Laci diktálta nekem németül telexbe. Az még rettentő kezdetleges telexgép volt, ha a sor véget ért, akkor kigyulladt egy lámpa, de nem mindig... és ott diktálják nekem ezt, mikor kinyílik az ajtó, görbe lábú SS ránk fogja a fegyvert... és leizélt minket a Rádió udvarára, ahol már a Rádió és MTI összes dolgozója ott álltak, háttal a kertnek, szemben a fallal. Rettentő hosszú ideig ott álltunk, míg végre megengedték, hogy folytassuk a munkát, és egy óvóhely volt, az úgy volt berendezve, hogy bármelyik pillanatban folytathatjuk a munkát. Akkoriban a német hírek, amik jöttek, azok ilyen keskeny szalagon jöttek, és ez is, ott... úgy volt minden, hogy rögtön lehetett folytatni a munkát. És akkor ha leültünk, a Zimmer először, maga köré gyűjtötte az összes nőt, aki ott volt, MTI-s nőt és azt mondta, míg a felső hatóság neki nem ad engedélyt, ő nem szólít föl munkára. Úgyhogy még hosszú ideig ott álltunk... hát az óvóhelyen mindenütt... rengeteg ajtó volt rajta, és mindenütt állt egy fegyveres SS, egyik belelőtt a saját lábába. És akkor aztán megjött az engedély, hogy dolgozha-

⁵¹ Markovits Lászlónak, az MTI újságírójának visszaemlékezése szerint: „... velem együtt még ott volt Radnay Kurt (az új magyar gyorsírórendszer kidolgozójának fia) és László Pista – mindháman jól tudunk németül gyorsírni. Zimmer azt mondta, mi nem vagyunk igazi újságírók, mert senki sem jegyezte fel a Wolf-fal folytatott vitát, pedig ennek dokumentumértéke lett volna. Azzal védekeztünk, hogy nem volt kéznél se papír, se írőeszköz. Ez nem kifogás – így Zimmer –, minden újságírónál kell hogy legyen ceruza, ami pedig a papírt illeti, én bezzeg szükség esetén még a mandzsétámra is gyorsírtam.” MARKOVITS László: Vészerhes évek. *Tudósító*, 1994/5. 20–21. Az 1944. október 15-ei MTI-s eseményekkel kapcsolatban lásd még KÖPECSI Béla: Fordító voltam az MTI-ben. *Tudósító*, 1980. október 4. 11–13.; MÁTRAI BÉTEGH Béla: Mi történt 1944. október 15-én délben 1 óraker a rádióban? *Új Magyarország*, 1945. október 16.

tunk, Zimmer megadta az engedélyt és a Haraszthy Elemér, aki Rádiós volt később, az csupa hazaszeretetből, mert a német hadijelentést kellett lefordítani, a legnagyobb magyartalansággal és rondán lefordította németből a hadijelentést. Elég késő volt aztán, amikor hazaengedtek minket, és haza jöhettünk.”⁵²

A nyilas hatalomátvétel után – bár maradásra kérték – a főszerkesztő távozott hivatalából. 1944. október 16-án nyugalomba vonult, amiről az akkor még létező és megjelenő lapok bő terjedelemben beszámoltak.⁵³ Az MTI Igazgatósága a felelős szerkesztői teendők ellátására Haeffler István miniszteri tanácsost, a Miniszterelnökség Sajtópolitikai Osztályának volt vezetőjét kérte fel, aki korábban a Magyar Távirati Iroda politikai szerkesztőjeként működött. Az MTI munkáját ettől kezdve egy német tiszt, Junges SS-Sonderführer ellenőrizte. Markovits László emlékei szerint „...már érezte ő is, hogy mindennek vége, minnek sa nyargatni az embereket. Jellemző volt például, hogy amikor a magyar vezérkar kiadta a hadijelentést, hogy Székesfehérvár többször gazdát cserélt, ő ezt egyszerűen kihúzta, mondván, hogy nem kell izgatni az embereket, azokat, akiknek ott rokonaik élnek. Másik jellemző eset: a nemrég elhunyt Németh Gyula volt turnusvezető, amikor megjelent báró Kemény nyilas külügyminiszter és utasította Németh Gyulát, hogy azonnal küldjön táviratot a japán császárnak, amelyben az is szerepelt, hogy »Éljen a Magyar–japán határ!«. Németh Gyuszi megmutatta a szöveget Jungesnak, aki azt mondta, hogy dobják el ezt az ostobaságot, ha pedig Kemény ismét jelentkezne, küldjék csak hozzá.”⁵⁴

Zimmert 1944. november 12-ére virradó éjjel letartóztatták és Csillaghegyen keresztül Sopronkőhidára szállították, ahonnan másokkal együtt 1945 húsvétján gyalogmenetben indult Bajorországba.⁵⁵ Innen az első kínálkozó alkalmat kihasználva, 1945. október 2-án Hegyeshalmon és Komáromon keresztül hazatért Budapestre. Itt először az Andrássy út 60.-ba került, ahol kihallgatták, majd átkísérték a pestvidéki törvényszékre, végül a népügyészségre, ahol ismételt kihallgatás után hazaengedték.

A főváros ostroma még tartott, amikor a Magyar Távirati Iroda új vezetése hozzálátott a hírügynökség újraindításához. Az 1945. február 2-án, az MTI Sándor utcai székházában a kinevezett új elnök, dr. Ortutay Gyula

⁵² Részlet a Cornides Ilonával készült beszélgetésből.

⁵³ *Esti Újság*, 1944. október 20., *Pester Lloyd*, 1944. október 22. Természetesen az eseményről az MTI is beszámolt. Lásd: MTI, 1944. október 19. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, FM3/7398. 10. tekercs.

⁵⁴ MARKOVITS László: Vészterhes évek. Mozaikok az MTI múltjából. *Tudósító*, 1994/5. 20–21.

⁵⁵ BFL XVII. 789. Zimmer Ferenc tárgyalási jegyzőkönyve a Magyar Központi Híradó (MKH) Rt. Igazolóbizottság 1945. november 6-i üléséről. ALMÁSY Pál: *Sopronkőhidai napló*. Magvető Kiadó, Budapest, 1984. 64., 293.

elnökletével összeülő Ideiglenes Intéző Bizottság (IB) határozata kimondta, hogy az MTI Igazoló Bizottságának felállítása és működésének megkezdése mindent megelőző fontosságú.⁵⁶ Mindenekelőtt azt vizsgálták, hogy a vállalati alkalmazott tagja volt-e a nyilaskeresztes, az „*Imredista*” (sic!) pártoknak, illetve a Volksbundnak. Figyelembe vették a vizsgálat során, hogy milyen volt az általános politikai magatartása a vállalaton belül, illetve miképpen viselkedett 1944. március 19. és október 15. után. A további alkalmazásánál a szakmai szempontok másodlagosak voltak.⁵⁷

Mivel Zimmert internálták, a Budapest ostroma után föllálló MTI Igazoló Bizottsága távolléte alatt nem hozott határozatot, ám a politikai igazolástól függően szakszerűségi szempontból alkalmasnak tartotta az igazgatóságban való részvételre.⁵⁸ Hazatérte után a bizottság megtárgyalta az ügyét. A tanúk, Kugel (Kerek) Ernő és Örs Ede dr. elmondták, hogy Zimmer Ferenc az üldözöttekkel szemben liberálisan viselkedett, az MTI-ben leadott tudósításokat nem színezte, a tudósítások objektivitására mindig nagy súlyt fektetett, valamint erélyesen és sikeresen fellépett a zsidótörvényekkel, illetve azoknak az MTI-t érintő hátrányos megkülönböztetéseiével szemben, sokakat a tiltó rendelkezések ellenére is kamarai tagsághoz juttatott.⁵⁹ A bizottság mindezek nyomán 1945. november 6-án igazolta, javaslatára a népjogász az ellene háborús bűnök miatt folyamatban lévő eljárását haladéktalanul megszüntette.

Az MTI újraindításában, illetve a koalíciós idők hírügynökségi munkájában azonban ezután sem vett részt. Mivel a Szentkirályi utcában található kétszobás lakását belövés érte, és az használhatatlanná vált, a Guggerhegy oldalában található Endrődi Sándor utcába, egy 12 m²-es szobába költözött, ahol nyugdíjából élt.⁶⁰ E „jövendelmét” azonban 1951 áprilisában megvonták, majd a június 28-án kitelepítési határozatot hoztak ellene, amit június 29-én kézbesítettek is, és egy nappal később a Szabolcs-Szatmár megyei, Kisvárdától 12 kilométerre található Dombrád községbe telepítették, valamint 1953-ig kitiltották Budapestről.

⁵⁶ Lásd Z. KARVALICS László–ANDREIDES Gábor: *A Magyar Távirati Iroda története 1945–1948*. MTI–Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 13–17.

⁵⁷ MOL K 654 1. cs. A működés megindításával kapcsolatos iratok jegyzőkönyvei, 1945. február 2.

⁵⁸ Uo. MTI Igazoló Bizottság ülésai 4. tétel

⁵⁹ BFL XVII. 789. Zimmer Ferenc tárgyalási jegyzőkönyve a Magyar Központi Híradó (MKH) Rt. Igazolóbizottság 1945. november 6-i üléséről.

⁶⁰ Az Igazoló Bizottság előtt kötelezően kitöltendő nyilatkozat szerint Zimmer vagyona 1937. január 1-én 25 ezer pengő, 54 darab MTI-részvény és takarékbetét volt. 1945. január 1-én 40 ezer pengő, 54 darab MTI- és Hangya-részvény, illetve takarékbetét. Uo. Zimmer Ferenc nyilatkozata 1945. november 1-én.

Zimmer Ferenc egy tragikus névrokonság és az ebből adódó tévedések sorozatának lett az áldozata. Már a kitelepítési véghatározat kézbesítésének napján írt első beadványában jelezte a Belügyminisztériumnak: „...a véghatározat nyilvánvalóan névcserén alapszik, mert eredeti foglalkozásomként »kereskedelmi főtan., Baross szöv. Érdemlanc tul.« van feltüntetve, ez pedig nem én vagyok, hanem Zimmer Ferenc halkereskedő, aki Budapest VIII., Horánszky u. 19. alatt lakott.”⁶¹ Emiatt kérte a kitelepítési véghatározat hatályon kívülre helyezését. Aznap még megpróbálta igazolni magát és tisztázni helyzetét, ám nem járt sikerrel.⁶²

Az 1951. augusztus 15-én kelt második beadványában megismételte, hogy – mint arra már rámutatott – „nyilván személycsere forog fenn, mert a véghatározat eredeti foglalkozásomként »kereskedelmi főtanácsos, Baross Szövetség érdemlanc tulajdonost« jelöl meg, ez pedig egy velem teljesen azonos nevű, de velem semmiféle rokonságban nem álló, néhai Zimmer Ferenc halászmester volt”.⁶³ Ismételten kérte a kiutasító végzés hatálytalanítását és Budapestre való visszatérésének engedélyezését. Zimmer első fellebbezése után a Belügyminisztériumban az a döntés született, hogy a másik Zimmert föl kell kutatni. Az október végére befejeződött kutatás adatai az újságíró Zimmert igazolták. Kiderült: nyilvánvaló tévedésről, nem megfelelő ügykezelésről van szó.⁶⁴

A Belügyminisztérium válasza november elsején érkezett meg Dombórádra. Ebben egyfelől arról tájékoztatták, amit ő is nagyon jól tudott: „...a véghatározatán szereplő kereskedelmi főtanácsos és a Baross Szövetség láncának tulajdonosa kitétel leírási hiba. Helyesen a Magyar Távirati Iroda főszerkesztője.” Másfelől arról, hogy „beadványát elbíráltam és azt nem találtam teljesíthetőnek. A jövőben ilyen irányú kérvényeit nem fogom figyelembe venni.” Egy majdnem négy héttel később Buda-

⁶¹ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL) 2. 5. 6. 92/14. Zimmer Ferenc iratai, 17. l.

⁶² A beszélgetésről készült feljegyzés több ponton nem világos részt és tévedéseket is tartalmaz. Markóth Miklós ny. örm. jelentése szerint Zimmer 1905-től igazolta, hogy a Magyar Távirati Iroda felelős szerkesztője (Zimmer valójában csak 1918-tól munkatársa az MTI-nek), ezt 1928-ig taratóján tudta „bizonyítani”. Az 1928 és 1944 közötti időszakról azonban nem tudott „elszámolni”. Uo. 12. l.

⁶³ Uo. 16. l.

⁶⁴ Az 1951. október 25-én kelt jelentés szerint „Zimmer Ferenc egy hal részvénytársaság tulajdonosa volt, mely az egész országot behálózta. Kereskedelmi tanácsos volt és a Baross Szövetség láncának tulajdonosa. A láncot egyébként a házfelügyelők a közelmúltban találták meg a kertben. (!) Nevezett 1949-ben meghalt. Egy fia, aki az Rt. igazgatója volt és országgyűlési képviselő, jelenleg is büntetését tölti. Ennek feleségét és fiát kitelepítették. Fentiek alapján megállapítottam, hogy a kitelepített Zimmer Ferenc, aki a Távirati Irodában volt, nem azonos a ker. tanácsossal és Baross lánc tulajdonosával.” Uo. Csemegi Károlyné ny. fhdgy. jelentése Budapest, 1951. október 25.

pesten született rendőri jelentés Zimmer már Horthy megbízható embereként, az MTI részvényeseként és nyilas-németbarátként említi.⁶⁵

Dombrádon közben Zimmer – előrehaladott kora miatt – egyre többet betegeskedett (másfél éven belül kétszer esett át súlyos tüdőgyulladásra, és gyomorproblémák is kínozták). Ezért 1953 májusában új, részletes beadvánnyal fordult a Belügyminisztérium Közigazgatási Osztályához, amelyben az eddig ismertek mellett kifejti, hogy az MTI főszerkesztőjeként „mindenkor objektív hírszolgálatot igyekeztem kifejteni. Állásommal csak a sajtójogi felelősség járt, a politikai felelősség a laptulajdonos kiadóra hárult. Kartársaim érdekeit a munkaadóval szemben saját hátrányomra is mindenkor erélyesen képviseltem. Élénken részt vettem az újságírói jóléti intézmények tevékenységében s a tagok pártkülönbség nélkül egyhangúan leadott szavazatok alapján közel húsz éven át alelnöke, majd ügyvezető elnöke voltam a Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjintézetének.”⁶⁶ Kérvényével ezúttal sem járt sikerrel.

Zimmer Ferenc további sorsáról nincsenek pontos adataink. 1955-ben már szinte bizonyosan visszatért az internálásból, majd 1956-ban elhagyta az országot, és hazatért szülőhelyére, a burgenlandi Pinkafeldre, ahol 1961. május 30-án, 76 éves korában elhunyt.⁶⁷

⁶⁵ Cziráki Ferenc levele Zimmer Ferencnek, Budapest, 1951. november 1. Uo. 15. l.; Németh István ny. fhdgy jelentése, Budapest 1951. november 27. Uo. 14. l.

⁶⁶ Uo. 23–24. l.

⁶⁷ Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Zimmer Ferencre vonatkozó anyagai – a Levelestárban lévő, Traeger Ernőnek írt három levele – sem árulnak el sokkal többet életének utolsó éveiről. Ezekben csak mindennapi dolgokról szólt.